

Toimetus ja tallitus
TALLINNAS,
S. Brooksmägi nr. 8.
Telefon nr. 158.
(Sõjaväe keskaamast)

Toimetaja kõnelunnid
kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.
ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS
Sõjavägede staabi väljaandel.

Tellimise hind:
1 aasta peale 40 marka
1/2 " " 20 "
1/4 " " 10 "

Kuulutuste ja teada-
annete hind: Iga kor-
pusrea eest 2 marka.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarilgi postiasutused ja era-raamatukauplused.

Nr 44.

Laupäeval, 30. oktoobril 1920.

II. aastakäik.

Sisukord.

Ametlik osa:

1. Väljavõtted käskudest Wabariigi sõjavägedele.
2. Väljavõtted Sõjainistri päewa-käskudest.
3. Täiendaw juhatuskri juurdmise mtoie-tamiseks.

Üleüldine osa:

1. Kas sõjaväelaste esitus wdi afferistid.
(J. Kirschbaum).
2. Ohwitseride riidewarustus.
3. Ludendorffi sõjamälestused.
4. Segateated.
5. Kuulutused.

§ 2. Piirikontrolli ülem leitnant Wilhelm W ä e n ülendatse alam-lapteniks, wanusega 26-ft oktoobrist 1919.

§ 3. Rindralstaabi Walitsusest leitnant Herbert G r a b b y ülendatse alam-lapteniks, wanusega 15-ft weebuarist 1920.

§ 4. Endisest Piirivalwe Walitsusest 7-da piiriküti bataljoni juurde komandeeritud leitnant Edgar S u s i ülendatse alam-lapteniks, wanusega 3-ft aprillist 1920.

§ 5. 3-da diviisi staabist alam-leitnant Helmuth F o e l s c h ülendatse leitnandiks, wanusega 29-ft detsembrist 1919.

§ 6. 2-ft jalawäe polgust alamleitnant Karl W ö h r m a n n ülendatse leitnandiks, wanusega 25-ft jaanuarist 1920.

Rindralstaabi Polkownik T ö r w a n d.
Sõjainistri eest.

Väljavõtted Sõjainistri päewakäskudest.

Nr. 1052.

Tallinnas, 19. oktoobril 1920.

Sõjavägede Ülemjuhataja päewakäsu 29-ft weebuarist 1920. a., nr. 1147 muutmiseks lugeda 1-ft septembrist 1920 alates haigemajades ravimiseisel olowate haigete toidunormi hinnaks 40 marka päewas inimese peale.

Sõjainister

Rindral-Major T ö n i s s o n.

Nr. 1049.

Tallinnas, 19. oktoobril 1920.

Urwaldan teadmiseks järgmised riiete kestwuse tähtajad:
Palitu 2 aasta peale . . . 1 ff.
Trentsh 1 " " . . . 1 ff.

Ametlik osa.

Väljavõtted käskudest Wabariigi sõjavägedele.

Nr. 1038.

Tallinnas, 16. oktoobril 1920.

§ 2. 3-da div. loomaarst Hugo R e d l i n nimetatse ümber weterinäär-polkownikuks, wanusega 5-ft juun. 1907.

Nr. 1039.

Tallinnas, 16. oktoobril 1920.

Merewäe ekipaazi kooliwelster Johannes W ä l j a nimetatse ümber sanitaar-lipnikuks, wanusega 7-ft weebuarist 1920.

Nr. 1041.

Tallinnas, 16. oktoobril 1920.

§ 1. 2-se diviisi staabist leitnant Roman R e m m e l ülendatse alam-lapteniks, wanusega 14-ft jaanuarist 1919.

Püüfid	1	"	"	. . .	1 pr.
Saapad	1	"	"	. . .	1 "
Säärefidemed	1	"	"	. . .	1 "
Talimüts	3	"	"	. . .	1 tk.
Survemüts	2	"	"	. . .	1 "
Mütsimärt	2	"	"	. . .	1 "
Rindad	6	kuu	peale	. . .	1 pr.
Srae täpped	2	aasta	peale	. . .	1 kompl.
Töövriided (töö-					
kojas töötajatele)	1	"	"	. . .	1 "
Wöövrihm nahast	6	"	"	. . .	1 tk.
" presendist	2	"	"	. . .	1 "
Shufärt	1	"	"	. . .	2 "
Aluspüüfid	1	"	"	. . .	2 "
Padjapööbrid	1	"	"	. . .	2 "
Woodilinad	1	"	"	. . .	2 "
Rinarätitid	1	"	"	. . .	2 "
Räterätitid	1	"	"	. . .	2 "
Rülmad jalarätif.	1	"	"	. . .	4 pr.
Magamisetott	2	"	"	. . .	1 tk.
Padjafott	2	"	"	. . .	1 "
Wooditell	2	"	"	. . .	1 "
Soe ihufärt	1	"	"	. . .	1 "
Sooj. aluspüüfid	1	"	"	. . .	1 pr.
Soojad sofid	6	kuu	peale	. . .	1 "

Märkused: 1) Ülemal tähendatud varustus antakse välja teenistusesse astumise juures, peale sooja pesu, kinnaste, sokkide ja talimütsi; viimased antakse välja 1-seks novembriks ja korjatakse ära järgmise aasta 1-seks maiks.

2) Ülemal tähendatud varustus on riigi omandus ja saab nendelt sõjaväelastelt, kes peale 1-st detf. 1919. a. teenistusesse astusid, teenistusest wabastamise puhul minu pwf. nr. 990 põhjal ära võetud.

Nende sõjaväelaste (ja eraiisitud ohw. ja ametn. kohtadel) kohta, kes enne 16. sept. s. a. teenistusesse astusid, saavad teenistusest wabastamise juures riiete varustust minu pwf. nr. 21, 1920. a. põhjal.

3) Riided ja jalanõud saavad parandatud tarwiduse järele riigi kulul.

4) Ülemal äratähendamata varustuse asjade peale kehtwuse tähtaeg ei ole.

5) Käesolewad tähtajad on makswad 16. septembrist 1920.

Nr. 1050.

Tallinnas, 19. oktoobril 1920.

Sõjavägede Ülemjuhataja päewakäsu 2-st weebru-
arist 1920, nr. 1148 muutmiseks lugeda 1-st septembrist
1920 alates sõjawangide toidunormi hinnaks 18 marka
päewas inimese peale.

Nr. 1051.

Tallinnas, 19. oktoobril 1920.

Minu päewakäsu nr. 879 ja Warustuse Walituse
ülema käsu nr. 84 — 1919. a. täienduseks suurendan,
1-st novembrist s. a. alates, harilist toidunormi järg-
miselt:

Soolakala — 12 solotnikku eht aseainena looma-
seas, wafita, lambaliha 12 solotnikku, konserveeritud liha,
seapekki, suitsetatud liha, suitsetatud worsti, tee- ja were-
worsti 9 solotnikku, wärsket kala 24 solotnikku, kuivatud
kala (mitte tindid) 6 solotnikku, kuivatud tindilala,
suitsuräimi ja piimajuustu 12 solotnikku.

Nr. 1061.

Tallinnas, 23. oktoobril 1920.

Käsen sõjawäes teeniwaid welskerid, kes sündinud
1897. a., referwi lasta minu päewakäsus 10. webruarist
1920 nr. 21. ettenähtud korras, peale welskerite, kes
wabatahtlikult soowivad teenima jääda.

Wabastamise tähtpäewaks määran 31. oktoobri 1920.

Kindralstaabi Kindral-Major **Sarka.**
Sõjaministri eest.

Täiendaw juhatuskiri juurd- luse toimepanemiseks.

(Sõjaministri pwf. nr. 1054.)

Psundulitult ja lohakalt toimetatud juurd-
luse weni sagedasti asjade otsustamine sõjawäe üle-
muse poolt pikale, kuna juurd-
lusest tihti kuriteo kohta
selget pilti ei saa, mispärast asjad wäeosadesse täien-
dama juurd-
luse toimetamiseks tagasi tulewad saata.
Sarnane paberite edasi-
tagasi käimine ei too enesega
ainult kaasa mitte-soowitawat kuriteo ja karistuse mo-
mentide kaugenemist, waid võimaldab ka kuriteo jäl-
gede kadumist. Selle wäärnäh-
tuse kõrvaldamiseks kä-
sen edaspidi juurd-
luse toimetamise juures käsitada all-
järgneiwaid juhtnõure:

Paljuist juurd-
lusest näen, et juurd-
luse toimetatakse
ka isikute korraldusel, kellel selleks õigust ei ole. Pöö-
ran tähelepanemist selle peale, et juurd-
luse toimetamise
korraldamist seaduse põhjal wõiwad teha ainult üffi-
kute wäeosade ülemad eht nende õigustega isitid, wä-
hemad ülemad aga ainult siis, kui nende hoolde usal-
datud wäejagu on wäeosast lahkus ja maatauguse wõi
mõne muu asjaolu tõttu on sunnitud iseseiswalt elama.

Juurd-
luse toimetamine peab antama isiku hoolde,
kes ei allu süüalusele ega kahtlustatawale.

Juurd-
luse toimetaja peab enne oma tegevuse alga-
mist võimalikult tutvunema kuriteo kohta käiwate ka-
ristusseaduse paragrafidega ja täiele arusaamisele jõudma
tema poolt uuritawa süüteo tähtsamate tundemärkide
kohta. Peale selle tulewad aramäärata isitid, keda
peab ülekuulama; selle juures wõib abiks olla käes-
olew kirjawaheetus ja järelepärimised isikutelt, kes kuri-
teost kõige enne teada said.

Juurd-
luse alguses peab tähendatud olema, kes teha
toimetas ja millal ning kelle poolt ja kuna antud
korraldusel ja misuguse kuriteo kohta käib juurd-
lus.

Iga isiku ülekuulamise aktis peab äratähendatud
olema ülekuulamise aeg ja koht, ülekuulatawa nimi,
ijanimi ja perekonnanimi, kus wäeosas ülekuulamise
ajal alal eht kui eraiisik, siis tema aadress, wanadus,
päritolek, amet, aukraad, wäeosja ja kas on kohtu poolt
karistatud.

Esitels tulewad ülekuulata tunnistajad ja wõima-
likult mitte alla 2—3, kelleks wõiwad olla mitte ainult
kuriteo pealtnägijad ja kahjusajad, waid ka isitid, kes

teavad kuritegu avalikuks tegemaid ideasju, mis ei põhjene arvamiste ega kuulujuttude peal. Tunnistajatele süütahtselt muu seas, kas nad ei ole süüalusega suguluses või hõimluses ja kui on, siis mis suguluses.

Süüalusele või tahtlustatavale tuleb muu seas küsida, kas ta tunnistab ennast käesolevas asjas süüdlaseks, mis võib oma wabanduseks ette tuua ja teda annab tunnistajaks üles.

Juurdlusse tuleb üles võtta ainult asja kohta käiw tunnistus, see on: süüaluse süü ja süütuse kui ka kuriteo tundemärkide kohta käiwad seletused.

Tunnistused peawad üleskirjutatama võimalikult ülekuulatama sõnadega. Peale ülekuulamise lõpetamist tuleb üleskirjutatu anda ülekuulatule läbilugemiseks ja allakirjutamiseks. Kui ülekuulatam on kirjaostamata, või loobub allakirjutamast, teeb juurdluse toimetaja tunnistuse alla sellekohase märkuse.

Iga tunnistaja seletused peawad iseäraldi üleskirjutatama, waatamata selle peale, et nad teise tunnistaja seletustega kokkulähewad. Tunnistajaid peab võimalikult takistama üksteisega kokkurääkimast, selleks tuleb kõiki ülekuulata ütsikut, üksteisest lahuses.

Kui mõni ülekuulatutest toob ette asjaolusid, mis kokku ei käi teiste ülekuulatute tunnistustega, siis peab neid teisi ses punktis täiendawalt ülekuulatama.

Suhtumisel, kui kuriteo sündmuse olude järele arwata võib, et asja edaspidise liikumise eht kohtu jaoks tarwis on, et alale jääks kirjeldus olude kohta, milledeks kuritegu sündinud, võib juurdluse toimetaja ülewaadata koha ja asjad, mis mitmesuguste asjaolude tõttu (nagu näit. suuruse, rutulise muutmise eht kuriteo jälgede kiire kaotamise pärast) ei või kohtus asjalisteks tõendusteks olla. Ülewaatamise kohta, mis sünnib kahe juurde, kuulunud tunnistaja juuresolekul, kirjutatakse protokoll, millele tarwilikul korral juurdelisatatsi joonistus kohast ja asjust, või ka üleswõtte. Asjus, milles süüütsimuse eht kuriteo üle otustamiseks tarwis on asjalisi tõendusid alal hoida, astub juurdluse toimetaja selleks samme.

Juurdlusele peab juurdelisatama; a) süüaluse teenistusseht või selle puudusel küsimusseht, b) wäljawõtte karistuse raamatust, c) kui kuriteo järelduseks oli haigus, kehaline wigastus või surm, siis arsti arwamine, kes esimest abi andis, haiget arstis, eht surma konstateeris, d) kõik teated asjaliste tõenduste kohta ja e) süüaluse ja tunnistajate elukoht juurdluse lõpetamise ajal.

Juurdluse lõpus kirjutab ta toimepanija alla. Lõpetamata juurdlust ei tohi ülemusele edasi saata, kui ses wäeosas eht selle ümbruses weel võimalik on juurdlust jatkata.

Juurdlust toimetades peab alljärgnewates sagedamini ettetulewates kuritegudes iseäranis selgitama järgmist:

Wargus: (W. R. S. par. par. 1644—1664 ja Rahul. R. S. par. par. 169—172) Selgitada warastatud asja wäärtus, kas oli asi kroonu omandus, kas wargus toimetati asja omandamise otstarbel või mitte, kas warguse juures ei olnud abiks asja omaniku teenijad eht keegi muu, kas wargus sündis päewal või öösel, kas warastatud asja kätte saamiseks ei olnud kõrwaldatud takistusi, näit.: murtud ukse, aken eht lükk, kas waras ei olnud sõjariistus, kas warastatud asi ei olnud usaldatud warga, kui tunnimehe, wahi eht woorimehe j. n. e. hoolde.

Wäejoosfikud. (S. S. R. XXII par. par. 128—137). Tarwis selgitada, kui kaua oli paos, kas ei elanud wõõra nime all ja wõõra või wõlpsitud tunnistustega, kas ei muutnud paos olemise ajal oma wälimust, kas pagemise otstarbeks oli sõjawäeteenistusest kõrmalehoidmine üleüldse eht tegewasti wäest eemale hoidmine või ei olnud neid otstarbeid, kas kaotas kroonu asju ja mis suguseid; wäejoosfikute juurdluse juurde on alati tarwis juurde lisada warustuse leht.

Tahtline liikme wigastus ja haigeks tegemine. (S. S. R. XXII t. par. 126 ja 127). Tunnistajate abil selgitada, kas ei olnud süüalusel ju ennem tahtmist sõjawäeteenistusest peaseda, haawamise riist hoolikalt järele waadata ja selgitada katsuda, kas oli võimalik kogemata haawamine, kõik süüalusele leitud rohud arstil ülewaadata lasta ja arsti arwamine juurde lisada, haigeks tegemise korral süüaluse kohta haigeraamatust teha täieline wäljawõtte.

Räsu täitmata jätmine. (S. S. R. XXIII t. par. 104 ja 105). Kas oli süüalusele käst teada, kas käst oli antud ülema poolt wahenditult või mõne teise läbi, kas käst oli arusaadud, kas ei tulnud ette unustamist eht tähelepanematust või ka käsu täitmata jätmine oli tahtline; kui käst täitmata jäi gruppe poolt, siis kes olid algatajad, ässtitajad eht üleüldse peasuudlased.

Kroonu waranduse pillamine. (S. S. R. XXII t. par. par. 162—165) ning omandamine ja raiskamine (S. S. R. XII t. par. par. 232, 233 ja 234). Piinlikult wahet teha nende kahe süüteo wahel, pillamise juures tarwis selgitada, kas pillatud kroonu asjad olid pillajale antud alaliseks tarwitamiseks, nagu näit. riidewarustus. Omandamise ja raiskamise puhul tuleb selgitada, kas need kroonu või era asjad olid sõjawäelasele usaldatud, kui ametnikule või eraisikule.

Kõigi nende süütegude juures kindlaks teha pillatud, omandatud ja raisatud asjade hind ja kas asjade eest on kahjusajaale aramatstud ning kas enne süüteo üles tulemist, või pärast.

Rõõwimine. (W. R. S. par. par. 1627—1636) Kas rõõwimine sündis awalikult, see on: asjaomaniku või teiste isikute juuresolekul ja nähes, kas rõõwlikud olid sõjariistus, kas rõõwimisel tarwitati wägivalda või hirmutamist.

Rõõwmõrtsukatõõ. (W. R. S. par. par. 1637—1643¹). Kas sündis waranduse ärawõtmise awaliku sõjariistus pealetungimise teel eht kui ka sellela, siis kas ei tulnud selle juures ette tapmist, haawamist, peksmist eht muud wägivalda või selle katset, eht kui sõjariistu ei tarwitatud, siis kas ei olnud hirmutusel või muud teod kahjusaja elule hädaohtlikud.

Juurdlust toimetades tuleb kinnipidada eeskujul wormist.

Üleüldine osa.

Kas sõjaväelaste esitus või afferistid?

Jüri Kirschbaum.

Lehtedes ilmuvad teated, et ühes Tallinna valimisringkonnas kandidaatide nimelirjad pealkirja all „Eesti Wabariigi wõit — sõjamehed“ sisse on antud. Harju maakonnas on sisse antud nimeliri pealkirja all „Eesti Wabariigi wõit“.

Nagu pealkirjadest näha, tahawad nende nimelirjade sepiitjejad sõjawäe esitajate masket tarwitades omale hingelid püüdma hakata. Teiselt poolt dokumenteerib nimelirjade pealkiri kõige jämedamat kirjaostamatust nõndanimetatud sõjaväelaste „esitajate“ poolt. Tunnistatun koha pealt ja awalikult, et siin afferistliku promootatsiooniga tegemist on. Seda asja tuleb tõsiselt wõtta. Tarwitan „Sõduri“ weergusid siin küll mitte selleks, et mõne partei või nimelirja poolt või wastu kirjutada, waid et meie sõjameeste lehes kõigile awalikult ütelda: Sel pool tähendatud nimelirjad sõjaväelaste esitust ei sisalda ja meil sõjaväelastel nende nimelirjadega midagi ühist ei ole. Meie hoiatame siin igat ausat walijat, nii sõjameest kui ka heasüdamlikku waba kodanikku, teda kõlawaks teha katsutud pealkirjad esitada wõiks. Osaeb aga siiski keegi ennast puru silma ajajatest esitada, siis on Eesti sõjaväelaste laed nende ifandate walimistest kui ka pärastistest Riigikogu tööd talistawatest ülesastumistest puhutab.

Ma ei hakka pikemalt seletama, et sõjaväelane, niilaua kui ta tegemas teenistuses, wäljaspool igasugust poliitilist strühmitust peab seisma ja ainult kogu rahwaesituse tahtmist teostaw jõud on. Igasugune sõjameeste rühm nagu niisugune on Riigikogu (parlamendis) absurdne, sest tema tekkimine eitab sellesama sõjawäe olemasolu algprintsiipi, kelle esitus ta olla tahaks. Teatud ajajärkudel, kus mõne riigi kapital oma ihasid loomulikul arenemisele enam täna ei suuda (wiimaste sõdade põhjus), wõi jällegi mõni walitseja wõi walitsew ring teise riigi poolt kuidagi haawatud (üks endiste sõdade põhjustest) on, ilmuvad niisugustes ringides sõjahimulised, kes oma mõju kas ostuteel wõi suurte lubadustega niipalju maksma katsuwad panna, et oma tahtmist riigi juhtidele peale sundida ja sõda wälja kutsuda. Kuid ka seal ei ole ikkagi mingit sõjaväelaste esitust, waid kapital ja haawatud kõrgused tarwitawad selleks harilikult kõige tagurliisemat poliitilist parteid.

Meil on wabariik, kus kõrgem wõim rahwa enese läes. Mingit sõjaväelist esitust meil arusaadawalt siis olla ei wõi. Iga sõdur (kaitsemäelane) astub meil walimiste kasti juure waba kodanikuna ja annab oma heale sellele parteile wõi rühmale, kes tema huwidele kõige ligemal, teades, et ta sellega oma digust kõrgema wõimu teostamiseks tarwitab ja oma huwidele kõige ligemal olejate kätte kogu rahwa tahtmise awaldamisel rohkem ülekaalu annab, mille kohaselt siis ka riigi wõim, selle kätutuses sõjawägi, talitama saab.

Waatame nüüd teiselt poolt, kes on need „hiilgawad sõjamehed“, kes ennast ametlikult nimelirjades ja koguni mitmes walimisringkonnas „Wabariigi wõiduks“ (!) wälja lasewad kuulutada.

Keda tunnete teie nendest nimelirjadest? Mitte kedagi. Muudugi jääwad siis iseenesest ära küsimused: misugused operatsioonid on nende poolt juhutatud wõi misugused lahingud nende juhatusel wõidetud, misugused sõjawäe uuendused wõi ümberloomised nende poolt tehtud wõi kus on nad sõjawäe huwisid wõi kasusid kaitunud? Ei wõi ju midagi kuigiwõrd tähtsat korda saata, ilma et sellest keegi midagi ei teaks, kõnelemata juba niisugusest teenusest, mis digustaks kedagi end sõjawäe esituseks, Wabariigi wõiduks (?) nimetama. Jah, aga nendes kahes nimelirjas tähendatud ifitustest, ehk küll mõlemates nimelirjades ühed ja needjamad ifitud figuureeriwad, ei tunta meil mitte ühtegi.

Muudugi igal inimesel leidub mõni kümmekond ifitlikku tuttaraaid, kes teda kas ainult nime wõi koguni ka näo järele tunnawad. Kuid selleks, et riigi olu juhtimisele asuda, on eellingimiseks äratehtud ühiskondlik töö, mida rahwas tunneks ja mis seltskonnale nõnda ütelda tema usalduse pandiks oleks. Seda nendel tundmata suurustel ei ole. Selleks aga, et sõjawäe esitajate nime omandada, peawad neil sellekohased wolitused olema. Muudugi tundmata sõjameestel ei wõi sõjawäe laest niisuguseid wolitusi olla, ja meil on siin tegemisi waleprohwetitega, ehk ehk wõlkitud esitajatega. Kuid usume, et meie nii kaugele edenenuid oleme, et igast hingede püüdjust ennast nina pidi wedada ei lae ja afferistidele oma healt ei anna.

Ohwitseride riidewarustus.

Sõduritele antakse warustus wälja. Ja kui warustus nii ära on kulunud, et teda enam kanda ei saa, siis wahetatase kulunud asjad uute wastu ümber. Kui kaua keegi näitusel riideid kanda peab, ei ole ära määratud*.) Sellest siis tuleb, et sõdurid sagedasti, kui riided juba wanemaks lähewad, nende lagunemist kunstlikult ifegi kiirendawad, et rutemini uued saada. Niisugused tagasiantud riided on närud ja nende kohta tehakse alt.

Ohwitseri riidetega on aga teine asi. Ohwitser oma riideid niilaua ei kanna, et neid närubeks tunnistada wõiks. Neid aga sõdurile anda, kui kandsid selleks kõlblikka, ei wõi. See oleks sõdurile haawaw ja ei oleks ka diglane. Ohwitseril on ka kahju neid ära anda. Paljudel ohwitseridel on ju perekonnad ja sellepärast tehakse harilikult praegusel kallil ajal ka wanadest riidetest midagi uut. See on igale praktilisele perekonna inimesele arusaadaw ja ei haawa ka kellegi enesetunnet.

Ohwitseride warustuslehel seisab mõnel ifegi juba kolm ülikonda. Eitaks anti sõjaalgul ülikonnarite, mis wähe aega end kanda lubas. Teisets anti minewal sügisel Inglise ülikonnad; ja riide poolest on need kõige õnnelikumad, kes selle ülikonna said. Etis anti kewad ülikonna täis suweriit ja õmblusraha, mis wastas ühele neljandikule selleaegsest tööhinnast. Paljudel ei olnud wõimalust ülikonda walimis tehagi lasta.

*.) Nüüd on aeg ära määratud. W. Sõjaministri päewakäsi nr. 1049 tän-les numbris. Toimetus.

Neti niisama läbi, kandes veel weneaegseid wõi sõja algusel walmistatud riideid. Wabrikutöölilistele ja riigiametnikkudele antakse ka nende perekondade jaoks mõõdukalt hinna eest mõnesugust warustust. Sõjawäelastele ei ole senini nende perekondade jaoks midagi antud. Wahest arwaneksid Sõjawäe Majanduse Ühijuse kaudu, kui see oma tegevuse awab, jarnased odavamad ostu- wõimalused.

Mina teeksin küll ettepaneku, et ohwitseridele wäljaantud riided nende omanduseks jäetaks. Määratagu kindel aeg, kui kaua üht ülikonda kandma peab. On warustus määratud aeg kantud, siis kustutatakse ta ohwitseri warustusnimelirjast ja wäeosa wararaamatust maha. Siis ei ole ka juubil oma häbemata äri teha võimalik.

Saabaste kohta mõiksin ütelda, et kui wabariik oma ohwitseridele natuke ka uhtust teha lubaks, siis mõiks saabaste asemel saapanahad wälja anda. On kuulda, et mõni wäeosa seda on teinudki, kuid see on ikkagi omawoliline talitus.

Olen sunnitud „Sõburi“ weergudel sellest kirjutama, lootes, et need, kellest asi oleneb, seda tähele panevad. Raport wõi mõni teine paber selles asjas, taots wahest paberikorni ära. Aga siin oleks tõendus muul walge peal, et soowiwalbusi ette on toodud.

O.

Ludendorffi sõjamälestused.

Sürg.

Belgia tööliste Saksamaale asetamine sündis Belgia oma huwides, sest tööpuudus oli siin väga suureks kaswanud. Pärast läbirääkimist Berliini kehtasutustega laiendati seda tegevust. Üüüd algawatel, alguses liig suurearwulistel ülesetamistel sündis karmust, millest kõrwale oleks pidanud hoidma. Seda tuleb aga enamasti belglaste eneste arwele panna, kes oma suguwendi tööta inimesteks tunnistasid, kuna nad seda ometi ei olnud. Kindralkuberner kõrwaldas karmused kohe, niipea kui ta neid tähele pani. Ujajooksul on paljud Belgia töölistes Saksamaale üle tulnud, ilma et kaebtusi weel oleks kuulda olnud. Ka okupeeritud maas tarwitamise belglasi töolistena. Belgia põgenegate ajakirjanduses ja liitriikide propagandas tõsteti muudugi meelikut kisa, mida muudugi siit poolt oddata wõidi; et aga ka meie eneste juures needsamad wiisid kõlasid, oli tunnistuseks, kui ebaküpselt sõja üle otsustati. Sõjaametiasutused ei töötanud mitte tujude ajal, waid kohusetundel isamaa wastu.

Ka Poolamaalt ja teistelt okupeeritud mailt saime tööjõudu, niisama ka neilt paigult, mida hiljem oma olla wõtsime, kuid mitte sel määral, nagu soowida oli. Igalpool talitamine wõimalikult tagasihoidlikult: me polnud sugugi selleks loodud, et wõitja uhke käelikutusega wõeraid rahwaid rõhuda, me olime liig objektiivsed, ka polnud meil niisugune meelsus.

Kogu meie sõjamajanduse kohta oli sõjawangidel kõige suurem tähtsus, ilma idas wangi wõetud suure hulga wenelasteta poleks üleüldse wõimalik olnud meie majandusliku elu jalul pidada. Niisama tähendasid kaotatud wangid mitte ainult oma jõu tuntuwat kadu, waid ka waenlase tööjõu kaswamist tema

sõjamajanduses. Kui me wange saime, siis pidi igakord otsustama, kas neid okupeeritud maas tarwitada wõi kodumaale wõetada. Ka siis on kodumaad alati meeles peetud, kuigi sõjawägi ise tööjõu poolest fibedat puudust kannatas.

II.

Käsitäes püüdega, kodumaalt inimest saada, käis sõjawarustuse walmistamise eeskawa, mille teostamiseks üks osa neist inimestest ära pidi kasutama. Kõige pealt oli meil tarwis rohkem suurtükka, laskemoona ja kuulipildujaid, peale seda ka palju muud suurendatud arwul.

Suurtükid ei läinud mitte ainult endistele lisaks, waid ka kaotatud ja wanemajusteemiliste asemele. Verduni all ja Sommel ei kaotanud me palju mitte ainult waenlase pommitamise tagajärjel, waid ka suure laskmise tõttu muutusid riistad kõlbmatuks.

Raske suurtükkiwägi oli lähedalelastjatega hästi warustatud. Kaugelelastjaid polnud nõutawal arwul olemas ja nende soetamise eest püüdsime muretseda, sest nende tuli sünnitas waenlase liini taga segadust, raskendades eesliinil olewate wägede igapäiset warustamist, wõitluse ajal kasutamist ja tagawarawägede tarwitamist.

Ka kõige raskemaid kaugelelastjaid muretseti juure. Keisri majesteet muretses selle eest, et merewägi teenistusest kõrwale jäetud sõjalaewade suurtükid maa- wäele amaks. Raskemad kaugelelastjad olid raudteede tarwitamisega liig lähedas ühenduses, seega siis teatud paikatega seotud. Enam kui seni hakati ka laskemoona kohaletoimetamises mehhaanilist wedu tarwitama.

Wäljasuurtükkiwäes mõeldi tarwitusele wõtta üks kaugeemale-lastja suurtükk ja haubits.

Pidi kindlaks määrama suurtükide arwu, mida igas kuus pidi walmistama, et tarwidust täita. Eelarwe tegemine oli väga raske. Raskes suurtükkiwäes saadi peaaegu õige arwuga walmis, wäljasuurtükke nõudsiime liig palju. Niipea kui sellest aru saime, vähendasime oma nõudmist, ometi sündis sealäbi teatud kõikumine. Tööstus ei saa end päewa pealt ümber teha. Iga ümbertegemine nõuab aega. See awaldub töötawuse wähenemises. Sellepärast pidi ka uue süsteemi etteawaatusega tarwitusele wõtma. See oli põhjuseliks, et ma teatud jalawäesuurtükki kohe tarwitama ei hakanud, ehk ta küll pärast kui soowitawat esines.

Tankide tagasilõdmiseks tarwitati wäljasuurtükki 0,6, mis tankist läbi läi. Niisuguseid laskeriistu pidi nõutawal arwul käepärast olema.

Laskemoona hulga suurendamine olenes püsirohumaabrikute töowiljakuse tõusmisest, see olenes omakorda sellest, kas teatud aineid nõutawal määral saada oli. Wääwel ja lämmastik etendasid isearalikkude osa. Raske ülesanne oli siin selgusele jõuda. Meie püüdsime püsirohuma hulga umbes kahefordseks teha. Paljude korratuste, plahwatuste ja sõpuuduse peale waatama läks see wiimaks forda. Kui püsirohuga hakkama saime, tuli terasest puudus. Nõnda kestis kauane hõõrumine, enne kui laskemoona hulga suurendamisega walmis saime.

Isearalikkude tähelepanekut nõudis sõjawäe warustamine mitmesuguste laskemoona sortidega. Kuulid olid väga mitmesugused, patareijuhatajal oli kunst eksituste eest hoida ja wäeosa juhatajal raske nõutawat laskemoona õigeks ajaks kohale toimetada. Süü-

tajate konstruktsioonid ei olnud küllalt head. Rahuaegsed süütajad polnud küllalt lihtsad, pidi paremaid tüüpe soetama. Tooresaine puudusel pidime wäse ja mesfingi tarwitamisel kofkuhoidlikud olema, see amaldas meie püüetele wastupidist mõju. Suurtükiväe proovikomisjoni töös peale vaatamata saime alles hiljem korralikud süütajad, mis nõnda töötasid, et granaadid otse maapinna lähedal teda puudutades lõhkesisid. Killud lendasid nüüd maapinda puudutades laiali ja ei läinud mitte tema sisse. Schrapnellide tarwitamisest loobusime warsti. Sõjawäe arenemine ei wastanud sellele peenele laskewiisile. Granaatidele nende tundlikkude süütajatega anti igalpool eesõigus.

Laskemoona walmistamise edenemisega pidi käsitäes käima ka gaaside walmistamine. Pudelitest gaasi väljapuhumine jäi ifka enam kõrvalle, enne kui ka pärast oli see sõjawäele wastumeelt. Selle asemel wõeti gaasipommid tarwitusele. Meie kollariist oli waenlasele kardetaw sõjariist. Oma gaasi mõju kartmine jäi ka nüüd weel kauaks ajaks sõjawäes püsima, alles hiljem muutus lugu paremaks. Salandunif Haberil on gaasiwõitluses teenuseid.

Ka udupommid wõeti tarwitusele.

Jalawägi sai kerge kuulipilduja, mis weel lihtsam ja kergem oleks wõinud olla. Tema teenimiseks oli weel liig palju püsifikandjaid waja, olustamine ei annud aga aega, pidi kaude kaupa wenitatud walmistamisega peale hakkama. Jga jalawäerood (Kompanii) pidi 4, pärast 6 kuulipildujat saama.

Meie wana kuulipilduja oli hea ja sõjawäe poolt lugupeetud. Suurtükivägi sai ta warsti omale waenlase tagasilöömiseks ja lendurite laskmiseks.

Jalawäe warustust teraskuuli poolest suurendati lendurite ja tankide wastu wõitlemiseks, ka asus sõjaministeerium uute jalawäele määratud kiirlaskjate ja suuremate püsside walmistamisele, mille abil waenlase tankide wastu mõjuwamalt wõis wõidelda.

Suurt tähepanu nõudis uute weoautode muretsemine. Hobused muutusid halwemaks, wanade asemele uusi saada oli raske. Hobuste asemele pidime nõutama weoauto; jällegi sattusime tööstusainetega raskusesse. Weoautosid tarwitasime ka wägede wõitluseks. Et liitriikidel wõimalik oli oma suure tööstuse tõttu weoriistade arwu suurendada, siis polnud mitte ainult kerge wäe-tagawarastid paigast paika nihutada, waid wägesid korterist lahinguwäljale ja sinna tagasi wedada. See hõidis sõjawäe koha- ja waimuõudude suurel määral kofku. Me pidime rahul olema, kui meil korda läks sõjawägesid kõige tungiwamal filmapilgul ühest kohast teise wededa.

Ueg tankide ehitamiseks polnud meil weel kätte jõudnud.

Iseäralise seisukoha omandas lennumasinat ehitamine. Waenulised sõjawäed püüdsid üksteise wõidu kõige kiiremat ja kiiremalt tõusjat wõitlus-lennumasinat luua. Püüti teineteisest ette jõuda, meie lennumasinatööstus jäi sagedasti wõitjaks. 1918. a. olid meil filmapaistwad tüübid, millele meie lendurid ühes oma julgusega tänu wõlgnewad edusaawutuste eest.

Eelmistes ridades nimetasin ainult peatahtlusega sõjaabindusid, mida suurel määral juure pidime muretsema. Pidi kõige peale mõtlema, sest kõik oli tähtjas, okasraati näit oli niisama häbästi tarwis kui jalawäele laskemoona. Tähtsuse ja tarwitushulga

poolest pidi ükifikuid warustusasju wõrdlema ja selle järele nende walmistamise määrama. Kogu eeskawa oli raske tulewiku sibilis teostatud waimutöö, milles minu staabi ohwitseridest iseäranis oberst Baueril filmapaistew osa oli. Mitmekordsete läbirääkimiste järele Berliinis sai ta wiimaks Hindenburgi eeskawa nime all walmis, ehk küll ülema wäejuhatus eeskawa mitte ainult sõjawarustuse muretsemises ei seisnud, waid ka inimeste ja nende waimutöö nõudmises.

Hindenburgi eeskawa teostamine pidi muidugi hulga aega nõudma, juba tema algus rahutust sünnitama ja seega enam takistust kui edendamist tooma. Ka pidi ära wõitma hulga loomulikke hõõruumisi. Niipea kui asja kohta selgema pildi omandasime, nägime, et wabrikud, mis enne wedurid olid ehitatud ja nüüd end sõjawarustuse walmistamise kohaselt korraldanud, pidid uuesti hakkama wedurid walmistama. Meie liikumisabinõud ootasid põhjalikku uuendamist. Nende töös pidid teised wabrikud oma peale wõtma, kõik töökohad tulid wõimalikult tulusalt ära kasutada. Suurem walmistamine nõudis wabrikute laiendamist ja laiendamine nõudis aega. Mõnes kohas pidi töökohad seisma panema wõi ühendama. Majanduslist elu puudutati tuntawalt, seda tuntawamalt, mida enam tarwis oli tagant järele aidata.

Käiks hulk aega, enne kui Hindenburgi eeskawa teostamisega wõis algust teha, teime hulk aega, enne kui tooresainest sõjawarustus sai. Eeskawa pidi ka kontrollerima ja piirama. Meie waated selgusid ja me mõistsime, et pole wõimalik nõutawaid töõjõude kofku saada, kui ei taha maa- ja merewäge inimeste poolest hädaohhtlikku seisukorda saata. Pärast tõusid isegi healed, kogu Hindenburgi eeskawa olewat efektus, ülem wäejuhatus oleks pidanud lastma sõjaministeeriumi edasi töötada. Kuid kindralfeldmarschal ja mina pidime ainult sellega arwama, mis me eest leidsime, ja see oli wäe puudulik warustus, ehk küll sõjaminister suures peaorteris istus ja kogu ilm sellest rääkis. Iseenesestki mõista, et kawakindl ja ülesande suuruse kohane rahwaja tööstuse ümbermuutmine sõjatööstuseks parem oleks olnud teostada piklamisi kahe esimese sõjaaasta jooksul, iseäranis kui juba rahuajal sellekohasid eelkorraldusi filmas oleks peetud. Ülem wäejuhatus ei leidnud aga niisuguseid ideaalseid olusid eest ja sellepärast pidi ta talitama. Ifka üks ja seesama: efiteks ei sünni midagi nõutawat, arwustus laidab seda, aga et leia lähemaid etteheitpunkte. Tehakse aga midagi, tekib midagi, tõuseb isegi wägew ehitus, siis on arwustusel midagi, millest kinni haarata. Sagedasti on see õige. Tagant järele on kerge kõike üle näha. Raskemaks weaks jääwad ometi tegewusetus ja hooletus, nad on halwemad kui mõni meetodi wiga. Tegelikult on Hindenburgi eeskawast tõesti eeskawa saanud, ta on rohkem annud kui teised eeskawa osad, millesse meie sel määral mõjuda ei saanud.

Lõpuks hakkas tööstus liikuma. Hindenburgi eeskawa teostamine tähendab wäljavarustusametist moodustatud sõjariistade ja moonamuretsemise-ameti tegewuse tõttu suurt saawutust. Umet töötas kindral Coupette juhatusel, kes tehniliste ja tööstusliste käsimustega iseäranis tuttaw oli, temale aitasid kaasa major Stadlaender ja ooberst Wurtzbacher. Sõjawägi teab, kuipalju ta sellele ametile ja tema juhtidele tänu wõlgneb.

Tööstus toetas sõjapidamist, see jääb temale alati fiks auks. Viiepa kui talle öeldi, misjagused nõudmised talle esitatakse, asus ta temale omase jõuga nõutawa ülesande täitmisele ja on kord korralt ifka paremini töötanud. Et ta riiki omale sellekohaselt maksta lastis, oli riisiko ja rahalise pingutuse tõttu meie nõudmiste tagajärjel tema põhjendatud õigus, nagu ka töölisel õigus oli tööstustel head palga nõuda. Etaluste ja egoistilise mõtteviisi vastu olin mina juba soldatite huwide pärast. Riigivalitsusel oli kohus filmas pidada ja abinõusid tarwitusele võtta, et Hindenburgi eeskawa määratusuured nõudmised meie majandusliisi olusid veel halvemaks ei teeks. Maksud võtsid ainult osalt tasakaaluks kaasa aidata. Kasu, mis liigkasuks muutus, tuli kõrwale heita. Et me teda häwitada ei suutnud, seda pidasim ma sõjawäe ja kodumaa meeleolu alalhoidmise mõttes kahetsusvääriliseks. Sagedasti püüdisin seda sõjapidamise huwides kätte saada. Sõjafasuwõtja on wastik nähtus, mis oma laotawa mõjuga arwamata kahju on toonud.

Ülema wäejuhatusel algatusel oli wahpeal sõjaminiisteeriumi muutus ette wõetud.

Sõjamajanduse kefkametskohaks sai sõjaamet. Üks departemang muretses inimesi tööle ja sõjawäkke, teine tooresainet, kuna kolmas, eelnimetatud sõjariistade ja lastemoona walmistamise amet, tooresainete ümber töötamise eest muretses. Inimeste muretsemises ei täitnud sõjaamet minu lootusid mitte. Nähtawasti waatas ka see amet sellekohaste küsimuste peale ainult sisepoliitiliselt, kuna ta just sõjanõuded etteotsa oleks pidanud seadma. Lootsin ka, et tal korda läheb töödandjaid ja töödõtjaid teineteisele lähendada. Sellekohane lähendamise soow oli mitmel pool olemas.

Walmistusküsimus oleks kergenenud, kui koge algusest saadik kogu sõjatööstus, ka kantsikaewajate warustus, autod ja lennumasinaid ning nimelt merewäe riistad sõjaameti hooleks oleksid antud. Kuid siin ei talitatud küllalt põhjalikult.

Ka okupeeritud mais ja kindralkubermanges püüdisime sõjatööstust elustada. See oli wõimalik ainult piiratud määral. Sõjaseisukorra kõikumine, mida arwesse pidi wõtma, ja töödõude puudus olid siin takistajaks. Mõti olid ka muud põhjused wastu. Näituseks teatasid Eüttichi ja selle ümbruskonna sõjariistade wabrikute töölised, et nad ainult siis tööle hakkawad, kui neile kindlustus antakse, et nende walmistatud sõjariistu läänefrondil Saksa soldatid ei tarwita. Seda kindlustust ei wõinud anda.

Sellepärast pidime mitmest kohast leitud sõjatööstustes tarwitatawaid masinaid Saksumaa tööstuspaikadesse tooma, kus neist sõjapidamisele nõutawat kasu saadi.

III.

Tooresaine muretsimine ja jaotamine oli Saksumaal ooberst Koethi kindlas käes, kes oma ülesannet sõjale wastawas waimus täitis. Ka okupeeritud mailt tooresaine muretsmise peale oli tal kaugeleulataw mõju. Tooresaine muretsimine lepingumaadelt ja erapooletuist riikest seisis Preisi sõjaminiisteeriumi isäralise osakonna käes, millega ooberst Koeth lähedus ühenduses töötas. Kiwisüsi ja muud põletisained ei kuulunud tema tööpiirkonda.

Ooberst Koeth andis sõjawäele seda, mida ta tungiwalt tarwitas, rohkem ei olnud wõimalik meie

teisukorras ja wäljamaast ärarippuwuses teha. Tooresaine muretsimine oli kaua aja peale ette kindlustatud.

Kahwas kannatas aga nii palju puudust. Tal puudus riie ja jalatõud. Hinnamäärused olid kohutamad ja mõjusid ofustawalt elu kalliduse ja sellega ühenduses seiswate ebaolude tekitamises kaasa. Seda nägin ma murega. Sõjapidamise huwides ei tohtinud ülem wäejuhatus ka siin ainult pealtwaatajaks jääda ja pööras nii mitmeski küsimuses walitsuse poole, kuid ilma tagajärjeta.

(Järgneb).

Segateated.

Dhwitseride kogu peakoosolekul,

8. ja 9. oktoobril s. a. waliti juhatuselt lahtunud liigete asemel:

1) Tsetseisuse.

Esimeheks — polkownik Peeter Kann.

Esimehe abiks — polkownik Suhan Unt.

2) Juhatusel liigeteks:

Ullampolkownik Werner Trossi, al.-polk. Jaan Poopuu ja wanem leitnant Aleksander Talts.

Sõjawäe arstide 7. teaduslik koosolek.

Pühapäewal, 31. oktoobril kell 14 peetaks Tallinnas Dhwitseride Kasino ruumides 7-meis sõjawäe arstide teaduslik koosolek ära. Sõjawäe Terwishotu Walitsuse ülem palub endiseid sõjawäe arste, kelle ajukoht S. T. Wal. teadmata, eht kes mõnel teisel põhjusel kutsel kätte saanud ei ole, mainitud koosolekust oja wõtta.

Wastutaw toimetaja: Kindralkaabi polkownik Tõrwand.

Wäljaandja: Sõjawägede kaab.

Sõduri toimetus ja talitus

on Wene tänowalt nr. 5

ülewiidud

S. Brookusmäele nr. 8, kolmas kord.

(End. sõduri poodide osakonna ruumides).

Tellimiste wastuwõtjaid

palume oma arweid ära öiendada.

„Sõduri“ talitus.

Sõjawägede Staabi kirjastusel

ilmusid trükist:

Kuulipilduri käsiraamat

juhatus Maksimi, Lüüsi ja Kolti süsteemiliste kuulipildujate ning Madseni automaat-püssi tarvitajatele.

Hind 30 marka joonistustega
ja 10 marka ilma joonistusteta.

== Inglise wintpüssi kirjeldus ==

(1914 a. algupära).

Hind 8 marka ühes joonistustega.

Saada sõjawäe trükikojast, Tallinn, Rüütli t. nr. 13.

Osaühisuse „ENERGIA“

maksuta! Inglise keele kursused maksuta!

(Korterikriisi tõttu hiljunud)

algavad 2. novembril s. a. I. Tütarlaste gümnaasiumi ruumides kell 5, 15.

Sissepeasemine ainult liikmekaartide (kwiitungite) ettenäitamisel.

Osakondade liikmetele

--- silmatagused kursused. ---

Nendest osawõtjad maksavad 100—150 marka 30 loengu trükkimise eest ja iga-suguste kirjalikkude tööde ja ülesannete posti kaudu edasi-tagasi saatmise kulud. Nendest osawõtta soovijaid palutakse ülesandmisega rutata.